

Mivel a több mint 6 ha kiterjedésű bányából a kivitelező Pentavia Kft. és a Szabadics Közmű- és Mélyépítő Zrt. számításai szerint az eredetileg kijelölt terület D-i részének kitermelése is elegendő lesz földmunkáihoz, ezért csupán a bánya területének D-i felén történt meg a kukorica learatása és a lőszermentesítés, s kizárólag erre a területre kérte a megbízó a próbafeltárás elvégzését.

A próbafeltárás során az előkerült régészeti jelenségek a megbízóval kötött szerződés szerint csupán dokumentálásra kerültek, azokat fel nem tártuk. A további teendőket a megbízó az előkerülő objektumsűrűségétől, szükség esetén az elfedés módjának kidolgozásától, valamint a 3. sz. anyagnyerőn a behúzásból a régészeti feltárásokra fordítható költségek alakulásától tette függővé.

A próbafeltárás megkezdése előtt az Országos Vízügyi Főigazgatóságtól azt a tájékoztatást kaptuk, hogy a korábban tervezett földdepó helye természetvédelmi okokból nem áll rendelkezésre, ezért a megbízó és a kivitelező javaslatára a földet kutatóárkaink két oldalán helyeztük el, a humuszt és az alkalmatlan anyagot külön oldalra téve, melyet a későbbiekben a kivitelező fog elszállítani.

A 2 m széles, többségében ÉNy–DK-i irányítású szondáink közül a közepén kibányászott mélyedés K-i oldalán 11-et húztunk, Ny-i oldalán 8-at jelöltünk ki, D-i peremén pedig 1 kitzűzésre volt hely. Ezekben, 2012 augusztusában, összesen 19 régészeti jelenséget találtunk, melyek több mint fele közvetlenül a kibányászott terület peremén helyezkedik el, a korábbi földmunkák tehát elpusztították a közbülső objektumokat. Az árkokban a mai felszíntől 40–80 cm mélységben találtuk a nem különösebben nagy méretű foltokat. Mindössze a 15. sz. árkban jelentkeztek azok már kifejezetten magasan, ott ugyanis csupán 25 cm-t kellett letermelni. Az előkerült foltok közt csupán egyetlen nagyobb méretűt találni, a felszínükből gyűjthető cserepek alapján a területen neolitik és római kori gödrök várhatóak.

STRAUB PÉTER

118. Keszthely határa (Zala megye) U, LT, Ró, Ka

A Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága 2010 augusztusától több ütemben is végzett megelőző feltárásokat a 71-es sz. főút Keszthelyt elkerülő szakaszán, az alábbi lelőhelyeken.

Lendl Adolf u. (KÖH 58885): 2012 tavaszán a Beruházó jelezte, hogy a főpályához D-ről egy szervízút fog kapcsolódni, mely hozzávetőleg 1500 m²-en érinti a nagy kiterjedésű, több korszakú lelőhelyet, ezért szükség lesz annak is a feltárására. Bár a munkára az 5/2010 (VIII. 18.) NEFMI rendelet értelmében a ZMMI volt jogosult, a munkát azonban nem tudta megkezdni, ugyanis a 2011. évi LXIV. törvény 23/E.§ (1) bekezdésében foglalt bruttó 1%-os keretet a 71-es út korábbi régészeti feltárásai már kimerítették. A további feltáráshoz szükséges többletforrást az 1310/2012. (VIII. 23.) sz. kormányhatározat 2. pontja biztosította, mely alapján a ZMMI a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt.-vel kötött szerződés alapján 2012. október 25-én kezdte meg az ásatást.

A lelőhelyet K–Ny-i irányban keresztülzselő szervízút a főpálya nyomvonalához D-ről csatlakozik. A szervízút É-i szélében, az E.ON-Hungária által, a telefonvezeték vonalától előírt, 1 m-es védőtávolságot a nyomvonal teljes hosszában megtartottuk, így összességében 1400 m² került feltárásra.

A november 16-ig tartó ásatáson összesen 29 stratigráfiai egység (19 objektum) került beazonosításra és feltárásra. Az ideai ásatás eredményeként előkerült 19 objektum területi- és időszaki eloszlása összevág a 2010–2011. évi ásatások³⁰ során tapasztaltakkal: a szervízút K-i végében újkőkori emlékeket találtunk, míg Ny-i irányban, a domb aljában fiatalabb korú objektumok sűrűsödnek, s a két nagy tömb közt kevésbé intenzív a lelőhely. A szervízút Ny-i felében a korábban tapasztaltakhoz hasonlóan a régészeti objektumok több helyen összefüggő kavicsrétegbe lettek beásva.

A feltárt neolitik objektumok közt hulladékgyödröt, tárolóvermet, tűzhelynyomot és cölöplyukakat egyaránt találni. Utóbbiakról az elmúlt évek ásatásainak összesítő térképeivel összevetve elképzelhető, hogy azok valamelyik korábban dokumentált hosszúházhoz tartozhatnak. A késő vaskorból klasszikus elrendezésű, tartóoszlopos lakóházat ez alkalommal nem találtunk, de két földbemélyített objektumról méretük és a szabálytalan elhelyezkedésű cölöphelyek alapján könnyen elképzelhető, hogy eredetileg azok is valamiféle épületek lehettek. Az egyik a betöltéséből előkerült vassal és a bronzdarabok alapján talán műhely lehetett. A nyomvonal Ny-i végében, a legalacsonyabb terepszinten római kori objektumokat találtunk viszonylag nagy mennyiségű kerámia- és állatsont anyaggal. Az egyik gödörben vas kovácsszerszámok kerültek elő, valamint nyersanyagként valószínűleg karperec gyártására előkészített és már aprólékosan díszített vastag, kalapált bronzhuzal.

Murvás-dűlő (KÖH 75229): Keszthely határában, a várostól ÉK-re, a Murvás-dűlő DK-i részében, a Szent László-árokktól enyhén emelkedő lankás domboldalon, 2010. szeptember 29-én a 71-es sz. főút Keszthely északi elkerülő építésének földmunkái során a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ munkatársai a 103+250 és a 103+425 kmsz. közti földmunkák szakfelügyelete alatt új régészeti lelőhely nyomait észlelték.³¹ A Kulturális Örökségvédelmi Iroda előírása szerint a megnyitott felület tárgyévben visszatarakásra került és 2011. szeptember 26–27-én további szondaárkokkal az MNM NÖK meghatározta a lelőhely K–Ny-i irányú pontos kiterjedését.³²

Az időközben 75229 számon nyilvántartásba vett lelőhely feltárására az 5/2010 (VIII. 18.) NEFMI rendelet értelmében a Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága vált jogosulttá, azonban a munkát nem tudta megkezdni, ugyanis a 2011. évi LXIV. törvény 23/E.§ (1) bekezdésében foglalt bruttó 1%-os keretet a 71-es sz. út korábbi régészeti feltárásai már kimerítették. A feltáráshoz és az elfedéshez szükséges többletforrást az 1310/2012. (VIII. 23.) sz. kormányhatározat 2. pontja biztosította, mely alapján a ZMMI a Beruházó Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt.-vel kötött szerződés alapján 2012. szeptember 24-én kezdte meg az ásatást.

A november 9-ig tartó feltárásunk során középkori jelenségeket az MNM NÖK szakfelügyelete alatt tapasztaltakkal szemben nem találtunk, s neolitik emlékek is csupán szórványként, kis számban kerültek elő. A feltárára kijelölt terület Ny-i végében, a humusz alatt közvetlenül jelentkező kavicsrétegben nagyon kevés objektumot találtunk, a régészeti jelenségek a nyomvonal középső harmadában a dombtetőn és attól K-i irányában sűrűsödtek és váltak egyre nagyobb méretűvé.

30 RKM 2011, 81.

31 RKM 2010, 253.

32 RKM 2011, 80.

Az ásatás eredményeképp összesen 63 objektum került feltárássra, s kiderült, hogy valamennyi korszak további objektumaival kell még számolni D-re, a nyomvonalon kívül, a lelőhely tehát túlnyúlik a nyomvonalon.

A feltárt objektumok a késő vaskor, a késő római- és a késő népvándorláskor időszakára datálhatóak. A lelőhely legintenzívebb részét a dombtetőn értük el, ahol utóbbi két korszak objektumai sűrűsödtek. A római korból több nagyobb hulladékgödört is feltártunk, melyekben a kerámia és az állatcsontok mellett bronzérme és szinte teljesen ép, kétsoros faragott csontfésű is előkerült. A 9. századi, változatos funkciójú objektumok közt verem és félig földbe mélyített épület egyaránt került elő, betöltésükben a Karoling-kor jellegzetes, kézi korongon készült, bekarcolt vonal- és hullámdíszes cserepeit találtuk. Az egyetlen szabadtéri kemence széles munkagödöréhez egy kővel és másodlagosan felhasznált római *tegulákkal* kirakott sütőtér csatlakozott, aminek közvetlen közelében egy mély kutat is sikerült feltárnunk.

A kelta emlékek a nyomvonal K-i felében, a domb lankáján kerültek elő, melyek a domb aljában sok helyen összefüggő laposköves rétegbe lettek beleásva. Az egyik – sajnos a feltárássra kijelölt területbe csupán részben beleeső – hulladékgödörben nagy mennyiségű, jól korongolt kerámiát találtunk, egy másikban pedig, minden bizonnyal, a kelták arató- és hálaünnepe alkalmával Cernunnos istennek feláldozott szarvas tetemét.

Az eredetileg feltárássra kijelölt 4922 m²-nyi területből végül összesen 4440 m² lett feltárva. A nyomvonal ÉK-i végének megkutatását az ott futó mély árok már szükségtelenné tette, míg a DK-i részen a töltés alatti sávhoz a földmunkák során elegendőnek bizonyult a kivitelezés során szakfelügyelet biztosítása.

STRAUB PÉTER

119. Kéked határa

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Ő, U, B, Á, Kk, I

A Kéked és Abaujnásd közötti összekötő útberuházás (határátelő) kapcsán, Kéked határában az alábbi kutatások történtek.

Hosszú-földek (KÖH 82595): A beruházáshoz készült örökségvédelmi hatástanulmány részeként 2012. március 4-én tartottunk terepbejárást a Hosszú-földek határrészen, ahol nagy mennyiségű, középső neolitikus (alföldi vonaldíszes kerámia kultúrája valamely csoportja) és néhány késő bronzkori töredéket gyűjtöttünk. A lelőhely Felsőkéked falutól Ny-ra, a Balázs-árokától É-ra a Hernád magasparton, a magyar–szlovák határ közelében húzódik.

HAJDÚ MELINDA

A NIF Zrt. megbízásából, a miskolci Hermann Ottó Múzeum alvállalkozójaként az Ásatárs Kft. régészeti feltárást végzett a lelőhelyen. A 12 m széles nyomvonalon belül egy, ma is használatban levő földút húzódik. A földút mindkét oldalán ideális esetben 4–10 m-es sáv volt potenciálisan feltárható, de mivel az út mellé depóztunk, így a legoptimálisabb esetben is 5 m szélességben tudtunk dolgozni. Természeti (pl.: fásor) és szakmai (régészeti negatív terület) okok miatt voltak olyan szakaszok, ahol a szelvény szélesség egy kanálnyi (2 m) volt, illetve facsoportok miatt rövidebb szakaszok kimaradtak.

A feltárást 2012. október 16–27. között végeztük el. A lehumasztolt terület 2269 m², a régészeti fedett terület 2237 m², a régészeti fedetlen terület 32 m² volt.

A lelőhely a Hernád magaspartján, Kéked községből Abaujnásdra vezető földút/határút mindkét oldalán, a Balázs-árokától É-ra, az említett utat keresztező Ny–K-i irányú földútig helyezkedik el. A 2012 májusában végzett terepbejárással megállapították, hogy a lelőhely 382 m hosszúságban esik a tervezett nyomvonalba. A lelőhely szélessége nem volt behatárolható, mivel az említett földúttól Ny-ra legelő terület el.

A termőréteg, illetve a gyepszint alatt sárgásbarna erdei talaj jelentkezett, melyen 83 objektumfolt rajzolódott ki. Az objektumok a nyomvonal középső részén sűrűsödtek, az É-i szakasz gyér, a DK-i rész egyenletes sűrűségű volt.

A 83 jelenség közül 68 gödör, 7 cölöplyuk vagy cölöphely-sor, 4 árok, 3 árokszerű gödör és egy talajdepresszió volt. Korukat tekintve 21 középső neolit, 10 őskori, 5 bronzkori és 47 korhatározó leletanyag hiányában ismeretlen korú volt.

A leletanyag híján ismeretlen korú (de valószínűleg őskori) objektumok nagy része sekély, kisebb-nagyobb méretű, kerek, ovális vagy nagy méretű, amorf alakú gödrök voltak. Néhány Ny–K-i és Ny–DK-i irányú, rézsús falú árok az ÉNy-i szelvényben került elő, egymás közelében. A nyomvonal K-i szakaszán egy 4 (10. obj.), egy 37 (15. obj.) és egy 3 (28. obj.) tagból álló cölöprendszer tártunk fel. Egyik cölöp szerkezetes objektum sem rekonstruálható, mivel a feltárással csak 3 m széles szakaszon érintette az említett jelenségeket. A cölöphelyek nagy része egy objektumon belül azonos tengely mentén helyezkedtek el, összetartozásuk egyértelmű volt.

A legkorábbi településnyom a középső neolitikumból származik és a bükki kultúra hagyatékához köthető. A településobjektumok a feltárt terület középső és ÉNy-i részén voltak megfigyelhetők. Az egyrészt nagy méretű, amorf alakú, különböző méretű agyaggyerök mellett kerek alakú, befelé vagy kifelé rézsús falú gödrök, és egy 10 cölöphelyből álló felszín feletti építmény tartozik ebbe a korszakba. A cölöplyukak (48. obj.) körívesen egy kerek alakú gödör köré szerveződve helyezkedtek el. A leletanyag nagy része az 57., 58., 76., 78. és a 83. sz. agyaggyerő gödrökből került elő. Érdekes, hogy a leletanyagot túlnyomórészt kerámiatöredékek és kőeszközök alkották, állatcsont (többek között kiskérődző állkapcsa) csupán néhány neolit gödörből került felszínre. Az edénytöredékek között egyaránt jelen voltak a vastag falú, pelyvával soványított anyagú tároló- és a vékonyabb falú, plasztikus (ujjbenyomkodással tagolt borda, kétosztatú, kerek vagy nyúlványszerű bütyök), beszurkált (függőlegesen vagy vízszintesen egy sorba), karcolt és festett (vörös-fekete) díszítésű darabok. A karcolt díszítések között a legáltalánosabbak voltak a halhólyag, a szabályos geometrikus- és a függőlegesen futó hullámvonal motívumok. Az 58. gödörből egy vörös alapon fekete festésű arcoss edény töredéke is előkerült. Az edénytöredékek között jellegzetesek voltak a talpas edényekhez tartozó darabok. Az 58. gödörben találtunk egy 5,5 cm magas, laposfejű, ép, testén bekarcolt íves vonalakkal díszített, széles vállú, rövid lábú idolt.

A neolit objektumok jellegzetes leletei voltak – a kerámia mellett – az obszidián és az opálból készített pengék. A pengék alapanyagai, a magkövek is nagy számban fordultak elő. Ezek mellett minden nagyobb méretű gödörben volt a gabona őrlésére alkalmas, lapos, ovális alakú, tetején ívesre kialakított őrlőkő és a hozzá tartozó, gömbölyded alakú marokkó is. A 83. gödörből két nagyobb méretű földfesték-rög (okker) is előkerült.